

Les festes de Nadal a Barcelona amb ulls de turista

Per **Vicenç Relats i Casas**, periodista

La Fira de Santa Llúcia, des de 1786

Si un turista es deixa caure per Barcelona en vigílies de Nadal podrà trobar, si així ho desitja, l'ambient nadalenc més genuí a l'avinguda de la Catedral i en alguns carrers del voltant, en l'anomenada **Fira de Santa Llúcia**. Lluny dels Pare Noel estandarditzats vestits de vermell i amb barba blanca, situats als portals de tota mena de grans magatzems i carrers comercials, a l'antiquíssima Fira de Santa Llúcia –datada del 1786–, hi trobarà els elements de la tradició catalana més singulars, durant un mes abans de Nadal.

Imatge 1

Santa Llúcia és la patrona de la vista i ha originat expressions populars com ara “que Santa Llúcia et conservi la vista!”. I és per això que la tenen per patrona molts oficis en els quals la vista és un requeriment especial, com ara els modistes, els electricistes, els xofers, els afiladors, els dissenyadors gràfics o els escriptors.

La festa de Santa Llúcia és el 13 de desembre, però aquest mercat nadalenc s'inicia força abans, el 25 de novembre, dia de Santa Caterina, en què la dita popular diu: "de Santa Caterina a Nadal, un mes cabdal". I és que és un mes cabdal per proveir-se i posar a punt tot el necessari per fer els pessebres tradicionals: la molsa, la sorra, la cova del naixement de l'infant Jesús i totes les figuretes de fang o d'altres materials que omplen de vida el pessebre, com ara els pastors, casetes, animals de granja, caganers, etc. I tot això i algunes coses més és el que ofereix la Fira de Santa Llúcia. Tot passejant-hi al so

de nades i altres músiques nadalenques, el visitant també hi trobarà guarniments per a la llar com ara avets, llums i espelmes, ramells de vesc –que porten bona sort!-, d'eucaliptus i branques de boix grèvol i galzeran, així com complements artesanals de tot tipus que poden ser un bon regal de Nadal. També hi podrà trobar **tions** o **tions de Nadal**, que són un dels elements populars de la mitologia catalana, relacionats amb la fertilitat i el solstici d'hivern. Es tracta d'un tros de soca o branca gruixuda que s'ha d'aconseguir dies abans del dia de Nadal, normalment a l'inici de l'Advent, i portar-lo a casa. Es col·loca en algun racó amb una manta perquè no tingui fred i se l'alimenta diàriament fins al dia que es fa cagar, normalment el dia de Nadal o la vigília. Els infants, després d'haver cantat nades al pessebre, el piquen amb un bastó comminant-lo a cagar i llavors, de sota la manta apareixen torrons, neules, llaminadures o tota mena de regals.

Mercat de Nadal de la Sagrada Família

Una fira d'ambient similar a la de Santa Llúcia, però de dimensions més reduïdes, es pot trobar durant les mateixes dates en un altre emplaçament emblemàtic de Barcelona. Es tracta de la **Fira de Nadal de la Sagrada Família**, al barri de l'Eixample, que es du a terme al parc situat just al davant de la basílica de la Sagrada Família, el temple magnífic ideat pel genial arquitecte modernista Antoni Gaudí. A més dels elements propis del pessebre i l'ambientació nadalenca, s'hi celebren activitats relacionades amb el cicle nadalenc, com ara tallers de fanalets per a rebre els Reis, cagacions populars, recollides de cartes per als Reis i espectacles d'animació per a la mainada.

Pessebres i caganers

imatge 2

La representació en un pessebre del naixement de Jesús i de l'adoració que li van fer els pastors i els Reis Mags és una tradició molt arrelada a les llars catalanes, que també es fa present als aparadors d'algun establiment comercial, a les esglésies i en alguns espais públics. Entre aquests destaca el pessebre espectacular i de característiques més modernes que es fa cada any a la plaça de Sant Jaume, seu de les màximes institucions de govern de Barcelona i de Catalunya.

Una figura molt popular i escatològica específica del pessebre català és el caganer. Es tracta d'un pastor que està defecant i que es posa en algun racó amagat de l'escenificació nadalenca. En el seu origen simbolitza que fecunda la terra amb allò que ha menjat.

El visitant que vulgui trobar un element divertit i sorprenent per endur-se a casa, a la Fira de Santa Llúcia

ben segur que hi trobarà caganers de tota mena, fins i tot amb la cara de personatges mundialment famosos, com els mateixos presidents dels Estats Units d'Amèrica i de Rússia, Obama i Putin, entre nombrosos polítics internacionals o locals, al costat dels futbolistes més reconeguts –com ara Lionel Messi o Cristiano Ronaldo. És clar que aquests caganers tan mediàtics i irònics no estan pensats per ser uns pastors més del pessebre sinó per ser exhibits en to de broma com a figureta decorativa a qualsevol prestatgeria de les cases.

Els pessebres són una tradició tan arrelada que fins i tot n'hi ha que s'exposen per ser visitats des d'un mes abans de Nadal i fins un mes després, com ara els de la parròquia de Nostra Senyora de Betlem –a tocar de les Rambles- o el del Monestir de Pedralbes, mentre que també es pot visitar una exposició de diorames al carrer Lladó, núm. 11.

Pastorets, teatre popular nadalenc

Picture 3

Una obra teatral molt típica de les festes de Nadal a Catalunya és la representació d'*Els Pastorets*, una peça de la dramaturgia popular en què l'argument combina els continguts del naixement de Jesús i la lluita del bé i del mal entre àngels i dimonis. La religiositat popular es barreja amb un cert punt de comèdia en el camí dels pastors cap a Betlem, que diverteix –i a vegades espanta i tot– els més petits. És un gènere que es va popularitzar a finals del segle

XVII, encara que els seus orígens es troben en els drames religiosos medievals. *Els Pastorets* o *l'Adveniment de l'Infant Jesús*, escrit per Josep Maria Folch i Torres i datat del 1916, n'és la versió més popular i ha portat desenes de milers d'actors populars a representar-los. La majoria de les representacions són a càrrec dels grups de teatre amateur i es fan en centres parroquials, centres socials o teatres. A Barcelona se'n poden trobar representacions entre les festes de Nadal i Reis a centres com el Teatre dels Lluïsos d'Horta o el Foment Hortenc, al Centre parroquial de Sant Vicenç de Sarrià, o fins i tot algunes de més modernes, com el musical *Pastorets Superestel*, que cada any es representen per aquestes dates al Teatre Regina.

Imatge 4

La Missa del Gall i el Cant de la Sibil·la

A banda dels actes estrictament religiosos, centrats en la **Missa del Gall** –que se celebra a la mitjanit del 24 de desembre a totes les parròquies de la ciutat– o del mateix matí del dia de Nadal, una celebració litúrgia i musical molt especial de la nit de Nadal és el **Cant de la Sibil·la**. Es tracta d'un drama en cant gregorià originari de l'edat mitjana, que canta a la fi del món i que anuncia que hi haurà un judici final, presidit pel Messies que neix en la nit santa de Nadal. És molt popular a les esglésies de Mallorca i a Barcelona es pot escoltar, després de la Missa del Gall, a la catedral o a la també magnífica basílica gòtica de Santa Maria del Mar, al barri del Born, o a l'església de la Bonanova, al barri del mateix nom.

Les innocentades del 28 de desembre

Altres tradicions divertides que el turista més atent podrà viure a Barcelona durant el cicle nadalenc són les innocentades i bromes de tota mena que es fan –a vegades des dels mitjans de comunicació i tot,

Imatge 5

inventant-se notícies— **el dia dels Sants Innocents**, que se celebra el 28 de desembre. En aquesta data és tradició enredar la gent amb notícies o avisos falsos, que a vegades són a l'origen de confusions sonades. Antigament, era tradició penjar a l'esquena de la gent coneguda o de qualsevol vianant la *llufa*, una silueta humana retallada en paper de diari, que evidenciava que a la persona que la duia li havien pres el pèl. Es tracta d'un ninotet que potser algun visitant amb sort encara podrà veure penjat a l'esquena d'algun vianant, exclusivament, això sí, en aquest dia de finals d'any, propici per a tota mena d'enredades.

Escudella i carn d'olla, torrons i neules

Imatge 6

La gastronomia pròpia de l'àpat de Nadal és *l'escudella i carn d'olla*, una menja típica d'hivern que fusiona un primer plat –una sopa de galets- amb un de segon –compost de les hortalisses (patates, cigrons, api, pastanaga...) i la carn (botifarres de porc i trossos de pollastre, vedella i pilotilles de carn picada variada)–, amb la qual es fa el brou de l'escudella. Es menja al dinar del 25 de desembre, encara que també és possible

trobar-lo regularment durant l'hivern a les cartes dels restaurants de cuina tradicional. Actualment, aquest plat propi de Nadal conviu també aquest dia amb altres plats suculents de carn o peix més convencionals que, en qualsevol cas, sempre van acompanyats de **cava** com a beguda principal i de **torrons i neules** a l'hora de les postres, que són els dolços d'aquests dies que mai fallen a cap taula. L'endemà de Nadal, 26 de desembre, dia de Sant Esteve, també festiu a Catalunya, la festa gastronòmica continua amb un segon dinar nadalenc que tradicionalment té com a plat principal els **canelons**, uns cilindres de pasta farcida de carn amb beixamel per sobre. Les neules i torrons continuen sent les postres pròpies d'aquest dia i acostumen a acompanyar els àpats habituals de totes les festes nadalencques i no poden faltar mai per a les celebracions de Cap d'Any i Reis.

Imatge 7

Campanades de Cap d'any

Per acomiadar l'any i donar la benvinguda al nou, les típiques dotze **campanades del 31 de desembre** a l'1 de gener, que se celebren arreu del món, a Barcelona s'acostumen a compartir en petites festes amb família i amics, però també en revetlles multitudinàries en què cal menjar els dotze grans de raïm al so de cada campanada amb la qual s'acomiada l'any. A Barcelona els darrers

anys s'ha posat de moda, per part de colles de joves, anar a menjar-se el raïm a la cèntrica Plaça de Catalunya, en el marc d'una festa amb música i ball. Per cert, el darrer dia de l'any a Barcelona es pot veure passar l'**Home dels nassos**, un personatge imaginari de la tradició catalana, que ha de tenir tants nassos com dies té l'any, que encara fa distreure nombrosos infants a intentar veure'l passar pel carrer.

Els Reis d'Orient, la festa més màgica

Imatge 9

Imatge 7

Ja tancant el cicle nadalenc, la **Diada de Reis**, el 6 de gener, porta tota mena de regals als més petits i als que no ho són tant, recordant l'adoració dels Mags d'Orient a l'Infant de Betlem de dos mil anys enrere. La vigília de Reis, Barcelona viu una festa espectacular que captivarà aquells visitants de procedències on la festa de l'Epifania del

Senyor no hi és celebrada. La tarda del dia 5 de gener els carrers del centre de la ciutat s'ompliran d'una multitud de famílies amb infants il·luminats amb fanalets que volen veure passar la **Cavalcada dels Reis**, que aquella nit ompliran de regals les llars. Els Reis hauran arribat al port de Barcelona en vaixell i faran una passejada pels carrers propers en tres grans carrosses, en una

cavalcada plena de fantasia. Molts nens i nenes il·lusionats intentaran en aquella estona màgica fer arribar a Ses Majestats la carta de peticions i desitjos que els adrecen, a través d'un dels nombrosos patges que els acompanyen. Amb tot, dies abans, per Barcelona ja haurà voltat el **patge Gregori**, un servicial assistent de Ses Majestats, que de forma anticipada ja els haurà fet arribar les cartes dels infants carregades d'il·lusió i tendresa.

Per tal que ningú –i molt particularment els infants- no es quedi sense regals de Reis, la vigília de la festa, el 5 de gener, les botigues i centres comercials treballen activament fins a última hora de la nit per atendre els que busquen els darrers regals. Per ajudar a proveir-se de tota mena de joguines i altres regals, des del 20 de desembre i fins a la vigília de Reis, als laterals de l'avinguda Gran Via –entre els carrers Muntaner i Calàbria– a Barcelona s'hi celebra una mercat

Imatge 10

ambulant específic, la **Fira de Reis**, que ofereix tota mena de joguines, productes de bijuteria i artesania, entre d'altres.

Per acabar d'endolcir la festa, des dels dies abans de Reis a les pastisseries ja es comercialitzen les postres típiques d'aquest dia: el **Tortell de Reis o Coca de Reis**. Es tracta d'un pastís amb forma d'anella més o menys rodona o ovalada, amb pasta de

brioix, farcit de massapà i decorat amb fruites confitades (cireres, taronja...) i fruita seca (com pinyons o ametlla tallada). El tortell porta amagades dues sorpreses: una bonica i diminuta figureta ceràmica d'un Rei i una fava. Aquell a qui li surti la figura del Rei serà premiat amb una corona daurada de paper que s'haurà adquirit amb el tortell i que lluirà mentre es menja com a postres d'aquella diada tan especial. Per contra, a qui li surti aquesta llavor de lleguminosa de forma ovalada i aixafada... doncs li tocarà pagar el tortell. No se'l deixin escapar, que és per llepar-s'hi els dits!

Descripció:

Picture 1 : Avinguda de la Catedral i Fira de Santa Llúcia

Picture 2 : "Tions de Nadal"

Picture 3 : Figures de Nadal

Picture 4 : Llums de Nadal

Picture 5 : Passeig de Gràcia i Casa Milà

Picture 6 : Plat: "Escudella I carn d'olla"

Picture 7 : "Torrans i neules"

Picture 8 : Cava

Picture 9 : "Els Reis d'Orient"

Picture 10 : Carrer de Passeig de Gràcia

Les festes d'hivern a Barcelona amb ulls de turista

**Dels Tres Tombs al Carnaval passant
per Santa Eulàlia, la Festa Major d'hivern**

Per Vicenç Relats, periodista

**Sant Antoni Abat, festa d'animals i carruatges
(17 de gener)**

En una capital moderna i cosmopolita com Barcelona, el turista que la visiti en ple hivern hi podrà viure moments festius de caire ben tradicional, amb carros i cavalls, que el sorprendran. Així, a mitjans de gener, té l'oportunitat de viure una festa popular de reminiscències antigues i rurals, que a la capital catalana esdevé plenament urbana. Es tracta de la festa dels Tres Tombs, just després de les festes de Nadal, el 17 de gener, dia de Sant Antoni Abat. És el patró dels traguiners –els transportistes d'abans del ferrocarril i dels vehicles motors– i protector dels animals domèstics i de càrrega.

Estretament lligada amb tot el cicle de Carnaval, a Barcelona la festa del Tres Tombs se celebra –almenys des del 1826– al barri de Sant Antoni, al cor de l'Eixample.

En homenatge a carreters, traginers i pagesos, a la cavalcada hi desfilen carruatges antics de tracció animal i nombrosos genets. Hi surten sempre la Unitat Muntada de la Guàrdia Urbana i genets que escorten les Banderes de Sant Antoni i Santa Eulàlia, copatrona de la ciutat. Però sobretot s'hi exhibeixen carruatges espectaculars com ara un cotxe de bombers tirat per cavalls, la carrossa *Imperial* de les pompes fúnebres, un carro de repartiment de bótes de vi, un d'arrossers i d'altres carruatges històrics de Barcelona i d'altres ciutats catalanes.

Molts ciutadans -i molta canalla- es congreguen davant l'església per beneir els seus animals de companyia. La Cavalcada acaba a la plaça de Sant Jaume amb la rebuda del seguici per part de les autoritats municipals.

Festes de Santa Eulàlia, copatrona de Barcelona (12 de febrer)

Barcelona viu unes festes amb un gran relleu dels elements de la cultura d'arrel popular i tradicional catalana al voltant del 12 de febrer, dia de Santa Eulàlia -o

Laia-, que és la patrona de la ciutat, juntament amb la maredeu de la Mercè. Els gegants, les cercaviles, els castells i els correfocs són els protagonistes principals de la Festa Major d'hivern. La plaça de Sant Jaume i els carrers del barri Gòtic són l'escenari central d'un conjunt d'actes festius que tenen lloc el cap de setmana anterior o posterior al 12 de febrer, en funció del dia de la setmana en què caigui Santa Eulàlia.

Eulàlia va ser una nena valenta de la *Barcino* (la Barcelona romana) del segle IV, que va ser martiritzada fins a la mort als 13 anys per les autoritats romanes. Santa Eulàlia i la seva diada han estat presents en la vida dels barcelonins des de fa segles i el *Penó* o *Bandera de Santa Eulàlia* és un símbol molt estimat a tot el país. I és que, portant aquesta bandera, el conseller en cap de la Generalitat de Catalunya Rafael de Casanova, es va posar al davant de la defensa de la ciutat el fatídic 11 de setembre de 1714 en què Barcelona -i amb ella tot Catalunya- va caure sota el domini de les tropes borbòniques castellanques. Al penó, Eulàlia hi apareix flanquejada per les quatre barres i la creu de Sant Jordi, l'ensenyament i el patró de la nació catalana.

Sardanes i concerts

La dansa per excel·lència de Catalunya, la sardana, que es balla en una rotllana humana àmplia, amb els participants agafats de les mans, és també present a les festes. El mateix dia de Santa Eulàlia, a dos quarts de set del vespre, a la plaça de Sant Jaume, n'interpreta la Cobla Ciutat de Barcelona. (La cobla és una formació musical de vent específica per tocar sardanes, amb tenora i tamborí) La ballada acaba amb l'arribada de la *Processó de les Laies*.

I encara en l'àmbit de la música tradicional, la Cobla Ciutat de Barcelona també fa un concert el divendres al vespre, que acostuma a ser a la catedral i permet al turista matar dos ocells d'un tret: visita al monument i concert. Per la seva part, amb tot un altre estil musical, també es pot gaudir de la qualitat de la Banda Municipal de Barcelona en el concert que habitualment es fa a la plaça de Sant Jaume dissabte al migdia.

L'Àliga de la Ciutat, gegants i castellers

Un dels moments més bonics i solemnes de les Festes és la interpretació –divendres al vespre– del *Ball de l'Àliga de la Ciutat*, que junt amb els gegants és el màxim exponent de la imatgeria festiva tradicional de Barcelona. El balla solemnement, amb música medieval tocada per un grup de *ministrers*, en un escenari únic: la Basílica de Santa Maria del Mar. L'Àliga de la Ciutat va acompanyada per una rèplica del *Penó de Santa Eulàlia* i escortada pel *Lleó de Barcelona* –una altra figura del Bestiari popular- i els Gegants de Santa Maria del Mar.

L'últim dia de la festa, diumenge, encadena un continu d'actes. En la Trobada de Gegants, a partir de les deu del matí, se celebra el *Seguici de Santa Eulàlia*. A la Plaça Reial s'hi reuneixen tots els gegants participants i la desfilada comença a les onze del matí i va de la Rambla fins a la plaça de Sant Jaume. Just acabat el seguici, cap a la una del migdia, en aquesta plaça tan simbòlica hi comença un altre dels plats forts de la festa: la Diada Castellera.

Els Correfocs com a cloenda

A la tarda, la festa es clou amb dos *correfocs*, en els quals hi participen colles de *diablers* de Ciutat Vella i les colles infantils. I amb l'estrèpit dels petards i la vistositat espectacular del foc –que és bo que el visitant es miri amb certa precaució i amb protecció de la roba– es posa fi a les festes de Santa Eulàlia.

El Carnaval, una setmana de disbauxa molt participada

El Carnaval, és una celebració de disbauxa col·lectiva vinculada al culte lunar i s'explica fonamentalment com a precedent d'excessos de tot tipus davant dels quaranta dies de penitència que imposa la Quaresma cristiana. És per això que el *Dimecres de Cendra* és el primer dia de Quaresma i l'últim de Carnaval, el dia de *l'Enterro del Carnestoltes*. El dijous abans, per contra, el *Dijous Gras*, és el començament tradicional de la setmana de Carnaval, un dia que a les cases se celebra menjant *botifarra d'ou* i *coca de llardons*, ben recomanables per a qui no les hagi tastat. Això vol dir, doncs, que en funció de les llunes i la

Quaresma, el Carnaval es pot iniciar entre el 29 de gener i el 4 de març, segons els anys.

Els primers documents sobre el Carnaval a Barcelona daten de 1333, com a la resta d'Europa, en plena edat mitjana. Llavors el Carnaval començava el *Dia de Difunts* i s'allargava com a mínim fins al *Dimecres de Cendra*. És un cicle festiu que ha tingut moltes variacions al llarg de la història en funció dels costums socials i dels règims polítics de cada època, de manera que, fins encara no fa trenta-cinc anys, va ser prohibit per la dictadura feixista del general Franco (1939-1977).

El visitant que sigui a Barcelona la setmana de Carnaval podrà veure una multitud de rues per tots els barris, sobretot el dissabte de Carnaval a la tarda. La Rua general de la ciutat es fa el dissabte al vespre, cada any en un barri diferent, en la qual intervenen tota mena de comparses i carrosses d'arreu de la ciutat, amb el Rei Carnestoltes i el seu seguici. Un jurat i la votació popular premien les millors comparses de cada any.

Batalles de caramels per Sant Medir a Gràcia i a Sants (3 de març)

La festa de Sant Medir, el 3 de març, és una celebració popular molt arrelada als barris de Gràcia i la Bordeta (Sants), que rememora el romiatge que colles de veïns feien amb carros i cavalls des d'antic cap a l'ermita dedicada a Sant Medir, al municipi veí de Sant Cugat del Vallès, inspirats per històries llegendàries.

A l'antiga vila de Gràcia la festa és coneguda per les tones de caramels que es llancen al públic des dels carruatges. Gràcia es desperta al so de trons, gralles, romeus, cavalls i l'espetec de caramels. Les colles de romeus de Sant Medir surten pels carrers en record del primer pelegrinatge que, segons la tradició, hi va fer, fa prop de dos segles, un fomer de Sant Cugat del Vallès que vivia al carrer Gran de Gràcia. Durant bona part del matí les colles es dediquen a repartir caramels entre la gent. Després comença el romiatge

dels representants de les colles fins a l'ermita del sant i al vespre el carrer Gran de Gràcia acull la tornada simbòlica de les colles, amb una nova pluja de caramels espectacular.

Les festes de primavera a Barcelona amb ulls de turista

**De la crema de Sant Josep i les Mones de Pasqua, als llibres i roses de
Sant Jordi, patró dels enamorats**

Per Vicenç Relats, periodista

Per Sant Josep, el 19 de març, crema catalana

Durant la primavera, Barcelona és un esclat de flors i de vegetació, com correspon a l'arribada del bon temps, i també de tradicions dolces que, de fet, comencen el 19 de març, dia de Sant Josep, dos dies abans de l'entrada a la primavera astronòmica. Aquest és el dia de menjar la Crema de Sant Josep, també anomenada Crema catalana o Crema cremada, que, sens dubte, és una de les postres més coneguts de la gastronomia festiva

catalana.

És un plat molt fàcil de fer a casa, que es menja fred i durant tot l'any i que es troba als restaurants com a plat de postres habitual. Es tracta d'una crema feta a base de llet,

sucre i rovells d'ou i sobre aquesta base s'hi poden afegir espècies i condiments com ara canyella i llimona. Sovint la crema catalana es culmina amb una capa de sucre cremat, que es crema just abans de menjar, amb una planxa de ferro roent.

Apareguda ja als receptaris medievals catalans i considerada una de les postres més antigues d'Europa, un turista que visiti Barcelona no pot deixar de tastar la crema catalana, sigui per Sant Josep o per qualsevol altra data, tant si és cremada com sense cremar.

Setmana Santa, amb Bunyols de Quaresma i Mones de Pasqua

L'explosió gastronòmica dolça i festiva continua durant tota la Quaresma, amb els Bunyols de Quaresma –uns dolços esponjosos de forma rodona-, i viu el punt més àlgid amb les Mones de Pasqua, un pastís que es menja el diumenge de Pasqua de Ressurrecció i també l'endemà, Dilluns de Pasqua, que a Catalunya és dia festiu. Els bunyols són habituals a les pastisseries tots els dimecres i divendres de Quaresma. Són fets de pasta de farina ben batuda, fregits i ensucrats i es mengen per postres o per berenar. No és per abusar-ne, però fan llepar-s'hi els dits!

La celebració de la Setmana Santa varia en el calendari –al març o a l'abril- en funció de com cauen cada any les dates en què la tradició cristiana celebra la passió, mort i resurrecció de Jesús.

A Barcelona són dies festius el Divendres Sant i el Dilluns de Pasqua, per la qual cosa moltes famílies viatgen fora durant aquell llarg pont festiu i la ciutat queda molt tranquil·la. Actualment, Barcelona no destaca per grans processons religioses del Divendres Sant, com les que hi ha en algunes altres localitats catalanes, ja que van decaure després del Concili Vaticà II. Amb tot, se'n fa una d'importada de la tradició d'Andalusia –d'on és originària bona part de la població catalana–, com és la *Procesión de Jesús Nazareno y de Nuestra*

Señora de los Dolores, en una mostra de religiositat pròpia del folklore pietós andalús. També el diumenge anterior, Diumenge de Rams, des de l'any 2002, a Ciutat Vella es fa una processó que escenifica l'entrada de Jesús a Jerusalem damunt d'un ase. És coneguda com la Processó de la Burreta o *de la Borriquita* i va ser implantada per una entitat que venera la verge de la Macarena de Sevilla. La processó surt de l'església de Sant Agustí, al barri del Raval, i recorre els carrers del barri gòtic i torna a l'església de Sant Agustí, on té lloc la tradicional rebuda de Jesús i la benedicció de les palmes.

La tradició de la benedicció de les palmes, els palmons i altres rams – com d’olivera i llaurer– és molt estesa per tota la ciutat i el Diumenge de Rams és tradicional veure molts nens amb les seves famílies –amb els pares, avis i padrins– que van a beneir el ram a les esglésies, amb especial afluència a la catedral. També és tradició que durant tot el matí de Rams un nombrós grup de persones balli sardanes al pla de la Catedral.

La celebració de la Pasqua té a

Catalunya un pastís molt popular, de nom ben singular: la Mona. Es tracta d’un pastís que té com a centre un gran ou de xocolata i que té la particularitat que, segons la tradició, el Dilluns de Pasqua l’han de rebre tots els infants de part del seus padrins de baptisme.

La veritat és que Mona és una menja molt arrelada a Barcelona, que no falta a cap llar, portada per padrins de baptisme o per qualsevol altra persona llaminera. Sens dubte, la Mona de Pasqua és el pastís més lluït i treballat que fan els pastissers catalans durant l’any. La base habitual és un pa de pessic farcit de mantega i ametlles, però el giny dels pastissers l’ha anat variant en les modalitats més sofisticades. El que més atracció causa en els infants, però, és l’article de xocolata que hi fan els pastissers més experts o, fins i tot, els personatges famosos –moltes vegades ninots de personatges de moda, no comestibles- amb què es coronen els pastissos.

Al Cap de cinquanta dies de Pasqua, se celebra la Pasqua Granada o de Pentecosta i l’endemà, Dilluns de la segona Pasqua, que torna ser festiu a Barcelona.

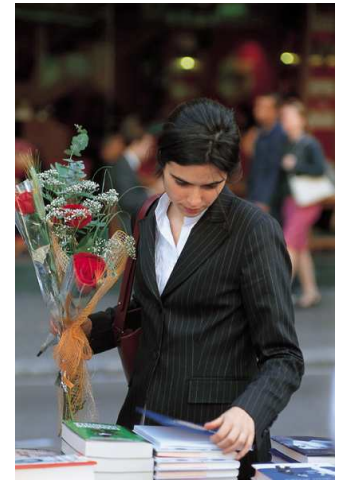
Per Sant Jordi, el 23 d’abril, els llibres i les roses prenen el carrer

Si el visitant arriba o es troba a Barcelona un 23 d’abril té assegurada una sorpresa molt especial, amb la qual ben probablement no comptava. El dia de Sant Jordi, el patró de Catalunya, és una festa molt especial a tot el país. Els carrers i les places es vesteixen de cultura i civisme com mai i la seva màxima expressió en són els llibres i les roses. I és que Sant Jordi és també el patró dels enamorats –que a Catalunya se celebra molt més aquest dia que no pas el dia de Sant Valentí– i és tradicional que durant la jornada les parelles es facin uns obsequis molt determinats: les noies reben roses i els nois llibres, per parts dels seus enamorats. Com que és un dia associat a la cultura és també una festa per a la reivindicació de la llengua pròpia de Catalunya, el català, una llengua llatina

mil·lenària, proscriu llargament per les autoritats espanyoles durant diverses etapes històriques, que en els darrers decennis ha experimentat un creixent ús social. Per Sant Jordi, doncs, el visitant trobarà arreu parades de llibres i roses que llueixen la bandera catalana, així com una riuada de gent i de parelles enamorades buscant llibres i roses pels carrers cèntrics de Barcelona. Les Rambles en són el centre neuràlgic.

El Dia de Sant Jordi tradicionalment també és un dia de portes obertes al Palau de la Generalitat, edifici d'origen medieval amb destacats trets d'estil gòtic i renaixentista, que és la seu del govern de Catalunya. Per tant, el dia del patró de Catalunya, de caire plenament festiu encara que sigui considerat laborable, és una gran ocasió per conèixer aquest palau de la plaça de Sant Jaume, al davant de l'Ajuntament, on s'hi fa una tradicional exposició de roses.

Sant Ponç, 11 de maig, fira d'herbes remeieres

Com diferents ciutats i pobles de Catalunya, Barcelona celebra cada 11 de maig un esdeveniment únic en honor a sant Ponç, patró dels herbolaris i apicultors, en què les plantes remeieres i tot tipus de productes naturals amb propietats terapèutiques són els protagonistes. La que es fa al carrer Hospital de Barcelona és una de les fires més representatives d'aquesta tradició.

Per Sant Ponç, donç, el carrer Hospital viu una jornada molt animada amb més de 200 parades plenes d'intensos colors i aromes, on hi fan fira productors i venedors vinguts de diferents poblacions de les comarques catalanes. S'hi poden comprar herbes remeieres i aromàtiques (camamilla, orenga, marialluïsa, menta, tarongina, llorer, ginesta, til·la, romaní, marduix o poniol) i també flors i productes del camp, com ara mel, fruita seca, arrop, formatge, confiteria tradicional i melmelades.

La llegenda explica que, fugint dels seus perseguidors, Ponç va arribar a Barcelona i que, en veure tanta misèria i malalties, es va posar a preparar les pòcimes amb herbes remeieres que coneixia bé. Volia així alleugerir els dolors dels barcelonins. Això li va fer guanyar el respecte i l'admiració de la

població local que a partir de llavors va

començar a celebrar una fira d'herbes en el seu honor.

La Fira de Sant Ponç del carrer Hospital no és l'única que es fa a Barcelona. Altres barris s'han afegit els últims anys a la tradició i n'han proliferat rèpliques a Sarrià-Sant Gervas (a la plaça Mañé i Flaquer i la plaça de Sarrià) i Sants-Montjuïc on, a més de les parades al carrer, els forns del barri també omplen els aparadors amb dolços i pastissos propis d'aquest dia. També es fa Fira de Sant Ponç al carrer Blai del Poble-Sec i a la Via Júlia de Nou Barris, on molts botiguers treuen parades al carrer.

Corpus, mira l'ou com balla!

Durant molts centenars d'anys el Corpus –la festa religiosa del Corpus Christi, que celebra l'encarnació de Jesucrist en l'eucaristia- va ser la celebració ciutadana més important de Barcelona. Avui d'aquella festa en destaca un ritus molt misteriós i tradicional, l'Ou com Balla, el significat del qual encara es discuteix.

Així, per Corpus, a molts indrets de Barcelona és costum posar ous sobre els brolladors de les fonts i fer-los ballar amb la força de l'aigua. L'Ou com Balla és un ou buit, damunt d'un brollador que té el peu guarnit de flors, de tal manera que es manté ballant per la continuïtat del raig. Quan cau, torna a rodolar fins el raig i es torna a enlairar, i així successivament. És un referent del moviment continu, que es pot relacionar, per tant, amb la vida, amb la història, amb el cicle de l'any.... i amb el que es vulgui.

Barcelona és una de les ciutats on el ritus és més popular. Es pot veure ballar l'ou al Barri Gòtic en un circuit per les fonts de l'Ateneu Barcelonès, la Casa de l'Ardiaca, el claustre de la Catedral, l'església de Santa Anna, el museu Frederic Marés, la Reial Acadèmia de la Bones Lletres, Palau del Lloctinent. També al claustre de la Parròquia de la Concepció del barri de l'Eixample i al Poble Espanyol, a Montjuïc, entre d'altres.

Les festes d'estiu a Barcelona amb ulls de turista

**De les revetlles de foc de Sant Joan a la Festa Major de la Mercè,
passant per les festes de Gràcia i Sants**

Per Vicenç Relats, periodista

**Sant Joan, 24 de juny, la festa del
solstici d'estiu, amb foc, coca i petards**

“La nit de Sant Joan és nit d'alegria./ Estrellat
de flors, l'estiu ens arriba/ de mans d'un follet
que li fa de guia./ Primavera mor, l'hivern es
retira./ Si arribés l'amor, mai més moriria”.

Aquest fragment d'una cançó de Jaume Sisa, un singular cantant galàctic barceloní, retrata a la perfecció la màgia de la Nit de Sant Joan, la nit del 23 al 24 de juny. Aquesta és una nit veritablement màgica a Barcelona, a Catalunya i a totes les terres de parla catalana. Amb dos dies de retard, la nit abans de Sant Joan se celebra el solstici d'estiu amb tota mena de revetlles populars, que tenen el foc i la coca de Sant Joan –un pastís prim i de forma rectangular, amb crema i pinyons– com a protagonistes.

La celebració de la Nit de Sant Joan i de la revetlla a Barcelona és plena de vitalitat per la iniciativa de particulars, d'associacions i d'entitats de tota mena, en una de les tradicions populars més arrelades a la ciutat. La revetlla de Sant Joan és també la Nit del Foc i se celebra comunitàriament a barris, carrers, places i terrats i amb uns elements clau com són el ball, la coca de sant Joan, la pirotècnia i la foguera. Els organitzadors són tant diversos com els milers de revetlles que es fan. La festa té una gran riquesa ritual centrada en el foc purificador, els banys de mitjanit, les herbes de sant Joan, les menges dolces, el cava, la música i el ball. Els petards i el foc són els grans protagonistes de la nit més curta de l'any, entorn de revetlles amb fogueres enceses a Barcelona i arreu de Catalunya per la *flama del Canigó*, un foc baixat d'aquest cim dels Pirineus, a la Catalunya Nord, en terra administrativament francesa. Es tracta d'un costum iniciat el 1955 per un excursionista nord-català i que, des de 1966, diversos col·lectius i organitzacions culturals distribueixen a totes les terres de parla catalana, portant-la en relleus. La Flama és conservada viva al llarg de l'any al Castillet de Perpinyà (capital del Rosselló) i cada any es renova dalt del cim del anigó i el 23 de juny, de bon matí, s'escampa per tots els Països Catalans.

A
Barcelona
la Flama
del Canigó
arriba el
mateix dia
23 de juny
a la plaça
de sant
Jaume pels
volts de
dos quarts
de vuit del
vespre. És
rebuda pel
poble i les
autoritats i,
des d'aquí,
es

distribueix pels diferents barris de la ciutat, portada per representants de cadascun. Quan els portadors arriben amb la Flama a la plaça de Sant Jaume, l'Àliga i els Gegants de la Ciutat els fan una escorta d'honor fins a un gresol que és situat al mig de la plaça, mentre la Cobla Ciutat de Barcelona interpreta la melodia de la cançó popular *Muntanyes de Canigó*.

La nit de Sant Joan és una nit per perdre's per qualsevol revetlla de barri de Barcelona i festejar-la sense que ningú t'hi hagi d'haver convidat. O per baixar a les platges, a fer el primer bany de mar de la temporada, en un costum que els darrers anys aplega desenes de milers de persones, molt especialment joves en un ambient de disbauxa.

Festes Majors de Gràcia i de Sants, amb els carrers guarnits

L'ambient més relaxat propi de l'estiu es pot gaudir en nits a la fresca en cicles d'espectacles com els que es programen al Teatre Grec de Montjuïc, a l'aire lliure, en el Festival Grec que ofereix teatre, dansa, circ i música durant tot el mes de juliol o, a prop seu, visitant les Fonts de Montjuïc, que –de dijous a diumenge– ofereixen coreografies musicals, entre les 9 i les 11 de la nit, entre llums de colors.

Però l'ambient festiu també es troba als carrers de Barcelona, que a l'agost celebren dues festes de barri molt vives: les festes de Gràcia i les de Sants, dues antigues viles que Barcelona es va annexionar el 1897. Durant una setmana d'estiu disfressen els seus carrers en un ambient engrescador, convertits en escenaris plens de música, ball i diversió fins a la matinada.

La Festa Major de Gràcia se celebra durant una setmana a partir del dia 15 d'agost, i comença el dia abans amb el pregó que una persona reconeguda del barri pronuncia des de la plaça de la vila. Documentada per primer cop el 1817, la guarnició de carrers de Gràcia en muntatges veritablement espectaculars, avui atrau al barri centenars de milers de persones, que hi troben un ambient alegre de dia i rauxa festiva a la nit, que a vegades no deixa dormir als veïns.

A banda del tradicional concurs de guarnició de carrers, que rivalitzen en una competició sana, també n'hi ha de més recents de guarnició de balcons i portals. També hi destaquen altres actes rituals i tradicionals de la festa, com les *matinades*, el llançament de tants coets com carrers guarnits hi ha, des del terrat de l'Ajuntament de la vila, i la cercavila amb les diverses colles de cultura popular –el matí del 15 d'agost– i el *correfoc* del darrer dia de la festa. D'entre els actes que es fan a cada carrer hi ha àpats col·lectius com el *Sopar de veïns*, balls, actuacions i jocs i actes de tot tipus.

Els carrers es guarneixen amb motius de tota mena i sovint n'hi ha de dedicats a temes històrics, llegendaris, mítics, exòtics o a la crítica sociopolítica del moment. No hi ha cap tipus de limitació en la utilització de materials i és aquí on moltes vegades es troba la força expressiva i la capacitat d'impacte dels guarniments. Perquè es fan servir tant materials tradicionals com cartró, filferro o teles, com materials reciclats com ara llaunes, ampolles de plàstic, taps...

La festa major de Sants se celebra en honor a Sant Bartomeu (24 d'agost), des de mitjans del segle XIX i guarneix carrers des d'antic, ja que la primera foto on se'n té constància és del 1905. Amb tot, el primer any en què es va celebrar oficialment el concurs de carrers guarnits va ser el 1943. Actualment una desena de carrers i places acostumen a vestir-se de festa major. S'engalanen amb guarnits efímers durant set dies i programen un munt d'activitats per a totes les edats, ja que entitats de tota mena organitzen un munt d'activitats culturals i esportives com la jornada castellera o el concert de la Banda Municipal, entre d'altres.

Onze de Setembre, Diada Nacional de Catalunya

El turista que arribi a Barcelona l'11 de setembre es trobarà que aquest és un dia festiu, ja que és el dia que Catalunya celebra la seva Diada Nacional. És una data en la qual els catalans commemoren –més que no pas celebren– la pèrdua de les seves llibertats nacionals. Un tal dia com aquest de l'any 1714 –el 2014 en

farà tres segles, doncs-, Barcelona, cap i casal de Catalunya, va caure davant les tropes castellanes de Felip Vè, en el que va ser l'episodi final de la Guerra de Successió. Aquella derrota comportaria l'anul·lació de totes les lleis i institucions pròpies de Catalunya i l'arraconament de la seva llengua, per part dels nous governants castellans, i des d'aquell dia va quedar incorporada i sotmesa a Espanya. Des de fa més de cent anys, el catalanisme –el moviment polític i cultural en defensa de la nació catalana, iniciat a meitat del segle XIX– ha adoptat aquesta data com una diada de lluita per recuperar l'autogovern perdut. És declarada festa nacional des que el 1980 Catalunya va recuperar el seu Parlament i les seves institucions d'autogovern, en un règim d'autonomia política dins de l'Estat espanyol.

Barcelona acull cada 11 de Setembre un seguit d'actes festius, reivindicatius i institucionals. Ja la vigília, el vespre del dia 10, al Fossar de les Moreres –al barri del

Born de Barcelona (just al costat de la Basílica de Santa Maria del Mar)– s'hi homenatgen els màrtirs que van lluitar en la defensa de Barcelona davant del setge a què la van sotmetre les tropes borbòniques, capitanejats pel darrer Conseller en Cap de la Generalitat de Catalunya, Rafael de Casanova. El Fossar de les Moreres és escenari de tota mena d'actes d'afirmació durant tot el dia Onze, que combinen els mítings polítics amb danses i altres demostracions tradicionals de la cultura popular, com ara exhibicions de castells.

Al matí, els actes institucionals oficials, organitzats pel Parlament de Catalunya i presidits pel President de la Generalitat, tenen lloc al parc de la Ciutadella, on es troba

situat el Parlament, i són oberts al públic. A la tarda, els carrers del centre de la capital catalana acullen manifestacions en defensa de l'autogovern i la reivindicació de la independència de Catalunya.

La històrica manifestació de l'Onze de Setembre de l'any 2012, que va aplegar un milió i mig de catalans reclamant que Catalunya esdevingui un nou Estat d'Europa, ha marcat un abans i un després. Aquell fet va fer obrir un procés polític sobiranista en el qual Catalunya i el seu Parlament i Govern autònoms han llançat un repte a l'Estat espanyol reclamant un referèndum d'autodeterminació.

La Mercè, el 24 de setembre, la Festa Major de Barcelona

Barcelona celebra les seva Festa Major a final d'estiu, el 24 de setembre, dia de la Mare de Déu de la Mercè, patrona de la ciutat i dia festiu, des que el 1871 l'Ajuntament va organitzar per primer cop un conjunt d'actes festius per celebrar-ho. Al llarg de la història ha tingut molts alts i baixos, però amb la restauració de la democràcia, el 1980 va assolir el caràcter de festa autènticament popular, amb un caire similar a les festes majors catalanes d'arrel tradicional, gràcies a la col·laboració d'entitats. Avui, la Mercè és una festa que ocupa festivament un gran nombre d'espais públics amb una programació centrada en la cultura mediterrània.

Actualment les Festes de la Mercè se celebren al voltant del 24 de setembre, amb una durada de quatre, cinc o sis dies. Si la

Diada de la Mercè s'escau en dilluns, dimarts o dimecres la festa comença el divendres anterior i s'allarga fins aquest dia. Si s'escau en dijous, la festa comença dimecres anterior i s'allarga fins diumenge. Si la Mercè és en divendres o dissabte, la festa comença dimecres o dijous anteriors i s'allarga fins diumenge. I si la Mercè cau en diumenge, la festa major comença el dijous o divendres anteriors i s'allarga fins dilluns.

En menys d'una setmana, la capital catalana aplega una programació ingent d'activitats tan variades com les arts al carrer, castellers, cercaviles i correfocs, concerts o l'espectacular piromusical de cloenda. La Festes comencen amb l'inici simultani del *Pregó* –que convida la ciutadania a lla festa– al Saló de Cent de l'Ajuntament, a la plaça de Sant Jaume, i de la desfilada solemne del *Seguici Inaugural*, el primer dia de la festa, a les set del vespre. Hi participa tot el Seguici Popular de Barcelona –gegants, capgrossos, etc– i un ball de diables format per un representant de cada colla de diables de Barcelona amb el seu vestit i estri de foc distintius.

Del conjunt festiu de la Mercè, en destaca la seqüència ritual del dia 24 de setembre, que comença amb un despertar sorollós. Ben d'hora al matí es fan les *matinades* dels grallers des de la plaça de la Mercè i les *galejades* dels trabucaires –disparant trets a l'aire– a l'Avinguda Catedral, totes dues amb destí final la Plaça de Sant Jaume. El Seguici Popular, format per tots els elements de la nombrosa imatgeria festiva de Ciutat Vella (Lleó, Gegants, Àliga, Bou, Víbria, Tarasca, Drac, etc), surt de l'Ajuntament i acompanya les autoritats a la missa concelebrada en honor a la patrona que té lloc a la

Basílica de la Mercè a partir de les 10:30 hores. Acabat l'ofici, el Seguici Popular i les autoritats tornen a la plaça Sant Jaume, on es fa el majestuós ball dels gegants i el Ball de l'Àliga, amb les autoritats al balcó de l'Ajuntament, que dona pas a la diada castellerà. Aquest dia, els castells de les principals colles de Barcelona s'alcen un darrera l'altre fins ben entrat el migdia.

L'acte central de la tarda de la festa patronal és la Cavalcada de la Mercè –on desfilen la imatgeria més destacada de la cultura popular catalana–, que va de la plaça Catalunya a la Plaça de la Catedral i baixa per la Rambla. Llavors i durant tota la tarda, els diferents espais del centre històric de la ciutat s'omplen amb artistes de totes les disciplines (circ, música, ball, teatre de carrer, etc) Les colles de diables catalanes que participen del Correfoc encenen durant unes hores el centre de la ciutat, en un esdeveniment massiu que en poc temps s'ha convertit en un dels plats forts de la festa major barcelonina. La

màgia que desprenen les bèsties de foc i els diables conquereix la ciutat mentre els barcelonins i visitants salten amb els diables seguint-los en la seva dansa infernal. Coincidint amb les festes de la Mercè es programa el festival Barcelona Acció Musical (BAM), que distribueix per diversos escenaris a l'aire lliure i places de la ciutat concerts nocturns de pop rock i altres estils. Durant les festes també té lloc la popular cursa de la Mercè i el gran piromusical multitudinari que combina foc, llum, música i aigua i que clou les festes a la Font Màgica de Montjuïc, a l'avinguda Maria Cristina. Passada la Mercè, el diumenge més proper al migdia, la plaça de Sant Jaume torna ser escenari

d'una gran Diada Castellera, la de les Colles Convidades, on hi participen dues colles de castellers de fora de la ciutat de Barcelona i la Colla Castellers de Barcelona, que ho fa com a colla amfitriona de la plaça. Un oportunitat excepcional, doncs, per gaudir d'aquestes majestuoses torres humanes tan típiques del folklore català.

